

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

Дипломна робота
магістра

на тему: **Підготовка майбутніх вчителів початкових класів
до створення освітнього середовища у закладах загальної
середньої освіти**

Виконала:

студентка 2 курсу, групи ПО-2М(з)
спеціальності 013 Початкова освіта

Гольча Катерина Юріївна

Керівник: к.п.н., доц. Лалак Н. В.

Рецензент: к.п.н., доц. Товканець О. С.

Мукачево – 2019 року

ЗМІСТ

ВСТУП		5
Розділ 1.	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖУВАНОЇ ПРОБЛЕМИ	9
1.1.	Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи в контексті реформування освіти	9
1.2.	Характеристика основних понять дослідження	21
1.3.	Особливості створення освітнього простору сучасної початкової школи	31
Розділ 2.	ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ДО СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗЗСО	44
2.1.	Структура готовності майбутніх фахівців до створення освітнього середовища для молодших школярів	44
2.2.	Педагогічні умови підготовки вчителів початкової школи до створення освітнього розвивального середовища	59
2.3.	Аналіз експериментального дослідження	69
ВИСНОВКИ		74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		77
ДОДАТКИ		87

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах інтегрування до світового освітнього простору актуалізується проблема підвищення якості вітчизняної освіти на всіх рівнях. У Білій книзі національної освіти України йдеться про те, що сучасна освітня система потребує послідовної гуманізації освітнього простору на засадах особистісної орієнтації та демократизації. Це слугує свідченням нагальної потреби суб'єкт-суб'єктної взаємодії між учасниками освітнього процесу на принципах взаємної поваги, оскільки зростаюча особистість розглядається як унікальна й цілісна, здатна до саморозвитку й самовдосконалення.

Особливої гостроти набуває проблема підвищення ефективності навчально-виховного процесу в закладі загальної середньої освіти шляхом формування розвивального освітнього середовища. Це підсилюється і потребою розв'язання проблеми формування готовності майбутніх учителів до взаємодії з молодшими школярами в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа», Державного стандарту початкової освіти та нових вимог до організації середовища початкової школи на засадах компетентнісного підходу. Сьогодні спостерігається підвищення інтересу педагогічної спільноти до таких явищ, як освітній простір і освітнє середовище.

Сутність поняття «освітнє середовище» впродовж останніх десятиліть обґрунтовують як вітчизняні, так і зарубіжні психологи, педагоги. Вивчення освітнього середовища здійснюється з позицій, пов'язаних із сучасним розумінням освіти як особливої сфери соціального життя, а середовища як чинника освіти (Н. Гонтаровська, С. Дерябо, В. Желанова, В. Козирев, Т. Менг, К. Приходченко та ін.); узагальнено моделі освітнього середовища (В. Давидов, Я. Корчак, В. Лебедева, В. Орлов, В. Панов, В. Рубцов, В. Слободчиков, В. Ясвін та ін.).

Дослідженню питань професійної підготовки майбутніх учителів приділяють увагу такі вчені, як В. Андрущенко, О. Антонова, І. Бех, Г. Васянович, С. Вітвіцька, О. Дубасенюк, М. Євтух, В. Кузь, В. Луговий, Н. Ничкало, В. Майборода, Н. Побірченко, С. Сисоєва та ін. Проблеми підготовки вчителя початкової школи, зокрема аспекти формування змісту, форм та методів професійної підготовки, розвитку провідних якостей та компетенцій майбутнього фахівця, досліджують Н. Бібік, В. Бондар, І. Казанжи, Л. Коваль, Я. Кодлюк, О. Комар, А. Крамаренко, С. Мартиненко, О. Матвієнко, І. Осадченко, О. Пометун, О. Савченко, С. Скворцова, Л. Хомич та ін.

Обсяг теоретико-методологічних знань про феномен сучасного освітнього середовища та вдосконалення його параметрів не відповідає вимогам практики вищої школи, а реалізація середовищного підходу в підготовці майбутніх учителів початкової ланки освіти потребує ґрунтовного наукового аналізу.

Отже, актуальність проблеми, її соціально-педагогічне значення зумовили вибір теми дослідження: «Підготовка майбутніх вчителів початкових класів до створення освітнього середовища у закладах загальної середньої освіти».

Мета дослідження: розкрити дидактичні засади підготовки майбутніх вчителів початкових класів до створення освітнього середовища у закладах загальної середньої освіти

Реалізація поставленої мети передбачала виконання таких **завдань:**

1. Обґрунтувати особливості професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи в контексті реформування освіти.
2. Проаналізувати ступінь розробленості досліджуваної проблеми в науковій літературі та визначити термінологічний апарат дослідження.
3. Виявити структуру освітнього середовища початкової школи та компоненти професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.
4. Теоретично обґрунтувати та частково перевірити педагогічні умови

формування готовності майбутніх учителів до створення освітнього середовища для молодших школярів.

Об'єкт дослідження: процес підготовки майбутніх вчителів початкової школи до професійної діяльності.

Предмет дослідження: педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців до створення освітнього середовища у початковій школі.

На різних етапах наукового дослідження використано такі **методи:**

– теоретичні: аналіз та узагальнення психолого-педагогічних і науково-методичних напрацювань з досліджуваної проблеми; аналітичне дослідження вітчизняних і зарубіжних підходів до розкриття сутності поняття «освітнє середовище»; визначення теоретико-методичних засад формування готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності; аналіз, прогнозування з метою обґрунтування педагогічних умов формування готовності студентів до створення освітнього середовища для молодших школярів ;

– емпіричні, що орієнтуються на безпосереднє вивчення явищ у реальному освітньому процесі: анкети, тести, бесіди, проблемні завдання, спостереження, аналіз продуктів діяльності;

– статистичні: математично-статистична обробка даних, отриманих у результаті дослідження.

Практичне значення здобутих результатів полягає у тому, що:

– уточнено зміст поняття «освітнє середовище», визначено структуру освітнього середовища початкової школи;

– теоретично обґрунтовано та частково перевірено педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів до створення освітнього середовища для молодших школярів.

База педагогічного дослідження: Мукачівський державний університет, Чорнопотіцька ЗОШ I-III ст.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження доповідалися та обговорювалися на Всеукраїнських і Міжнародних конференціях:

Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі» (25 жовтня 2018 р., м. Мукачево);

II Міжнародній науково-практичній конференції «Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції» (м. Мукачево, 25-26 жовтня 2018 року).

Публікації. Гольча К. Ю. Освітнє середовище як джерело творчого розвитку молодших школярів /К. Ю. Гольча, Н. В. Лалак // Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі: збірник тез доповідей за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції(м. Мукачево, 25 жовтня 2018 року) / гол.ред. В.І. Кобаль. – Мукачево : МДУ, 2018. – С.41-44.

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження ми прийшли до наступних висновків:

1. Проаналізовано стан дослідженості проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи у педагогічній теорії та практиці. З'ясовано, що професійно-педагогічна підготовка розглядається науковцями як процес набуття студентами знань, умінь, навичок, способів дій в системі професійної освіти, необхідних для здійснення того або іншого виду професійної діяльності. Серед основних її пріоритетів назвемо необхідність гуманізації, демократизації освітнього процесу у ЗВО, опору на органічне поєднання загальнолюдських та національних цінностей. Досить ґрунтовно перспективні напрямки сучасної підготовки майбутніх учителів визначає О. Савченко. Заслужують на увагу погляди В. Кузя щодо підготовки майбутніх учителів, вчений накреслює портрет сучасного вчителя, на досягнення якого має спрямовуватися освітнього процес у ЗВО. Л. Хомич наголошує, що підвищення рівня професійної підготовки вчителя, подолання типових ускладнень, які виникають в його практичній діяльності, пов'язані з формуванням у майбутнього спеціаліста цілісного сприймання компонентів педагогічного процесу. Проблема підвищення педагогічної майстерності й аналізу умов саморегуляції педагога, зокрема майбутнього вчителя початкових класів присвячені дослідження В. Гриньової, І. Зязюна, Л. Кайдалової, В. Кременя, А. Кузьмінського, О. Семенов, М. Солдатенка та інших.

2. Розкрито сутність поняття «освітнє середовище» та особливості його створення в контексті нової української школи. Сутність освітнього середовища початкової школи нами обґрунтовано як складне утворення, що характеризується цілеспрямованим і стихійним впливом на формування ключових та предметних компетентностей учнів, розвиток їхніх творчих здібностей, особистісних цінностей, позитивних якостей. Вільному розвитку творчої особистості молодших школярів сприяє творче середовище. Таке середовище створюється в новій українській школі. Змін зазнали фізичне просторово-предметне оточення, програми та засоби навчання. У сучасній

початковій школі зростає частка проектної, командної, групової діяльності; відповідно урізноманітнені варіанти організації навчального простору в класі. Як показує практика, крім класичних варіантів, використовуються новітні мобільні робочі місця, які легко трансформувати для групової роботи; виділяються окремі приміщення з відкритим освітнім простором. Планування і дизайн освітнього простору закладу загальної середньої освіти спрямований на розвиток дитини і мотивації її до навчання. Освітній простір нової української школи не обмежується питаннями ергономіки. Організація нового освітнього середовища потребує широкого використання нових ІТ-технологій, нових мультимедійних засобів навчання, оновлення лабораторної бази для вивчення предметів природничо-математичного циклу тощо.

3. Схарактеризовано основні моделі (комунікативно-орієнтована, антрополого-психологічна, психодидактична, еколого-особистісна та ін.), типи (зовнішнє і внутрішнє) та функції розвивального освітнього середовища (дидактично-виховна, інформаційно-розвивальна, координаційна, адаптивно-емоційна, соціокультурна, комунікаційна, інтеграційна). У структурі розвивального освітнього середовища початкової школи виокремлено такі похідні навчальні середовища: дидактичне комп'ютерне (комп'ютерно-орієнтоване), медійне, навчальне здоров'язбережувальне, дослідницьке, інноваційне, креативне та ін. Аналіз наукових джерел з проблеми дослідження дозволяє виокремити провідні функції підготовки вчителя початкової школи до створення освітнього середовища: соціокультурну, ціннісно-орієнтаційну, пізнавальну, проєктивно-конструктивну, комунікативно-організаційну, рефлексивну, оцінно-корекційну.

4. Нами розроблено критерії готовності майбутніх фахівців до створення освітнього середовища. Перший критерій – наявність спонукальних мотивів до формування освітнього простору; другий критерій – ступінь теоретичної підготовки; третій критерій – сформованість професійно та особистісно значущих якостей майбутнього фахівця. Теоретично обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців до створення освітнього середовища. Такими педагогічними умовами, на нашу думку, є: удосконалення

змістового компоненту та використання інтерактивних технологій навчання у процесі фахової підготовки; формування у майбутніх фахівців мотивації до самовдосконалення та саморозвитку; практична підготовка студентів.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>